

den anden. Alligevel repræsenterer denne bog ikke blot en forlængelse af linierne, men står – bl. a. som følge af af det seneste tiårs intense forskning på feltet – helt med sit eget ansigt som den hidtil mest gennemgribende undersøgelse af den engelske administration i disse urolige år.

Forfatteren undersøger ikke blot de institutionelle rammer omkring Cromwells administration, men interesserer sig i lige så høj grad for de mennesker, der i forskellige funktioner virkede i regeringsapparatet – deres sociale oprindelse, deres idémæssige baggrund, deres karrieremuligheder osv. Den metode, der benyttes, er gruppebiografien. Et – efter forfatterens opfattelse – repræsentativt udvalg på 200 embedsmænd biograferes kortfattet, og disse biografier danner derefter grundlaget for en kvantitativ analyse af Cromwell-administrationens personel, hvis resultater fremlægges i tabelform.

Forfatteren kan på dette grundlag konkludere, at regeringspersonellet i sammenligning med tidligere omfattede flere fra lavere sociale lag, flere yngre sønner, at embedsmændene var bedre betalt, men at deres karrieremuligheder var mere begrænsede, og at de måtte demonstrere en højere grad af politisk pålidelighed som forudsætning for at blive i systemet. – Kort sagt, at der i perioden 1649–1660 skete en række dybtgående ændringer i regeringsapparatets institutioner, funktioner og personelle sammensætning, hvilket står i modsætning til G. R. Eltons tese om stabilitet i denne henseende fra det 16. til det 19. århundrede.

Selv om resultaterne i det store hele virker velunderbyggede, kan der dog rejses indvendinger mod det statistiske grundlag for forfatterens konklusioner, bl. a. hans definition af »officials«, repræsentativiteten af udvalget på de 200 personer og på nogle punkter de konklusioner, der drages af tabellerne. Eksempelvis forekommer selv den forsigtige konklusion s. 176 – »proportionately more younger sons may have been in office under the Republic than under Charles I« – for vidtgående, når det af tabellen fremgår, at andelen af yngre sønner blot vokser fra 43 % under Charles I til 51,6 % i perioden 1649–60. Samtidig kan det af tabellen ses, at gruppen af ukendte i den samme periode vokser fra 31,5 % til 52,5 % af hele udvalget. Med en så stor gruppe, hvis status er ukendt, forekommer det betænkeligt at drage nogen som helst konklusion af tallene. – Trods disse indvendinger er det dog givet, at professor Aylmer har skrevet en bog, der ligesom sin forgænger vil blive en klassiker i engelsk administrationshistorie alene på grund af den umådelige lærdom, der heri oprulles for læseren.

Denne periode i engelsk historie har været genstand for en af de mest nådesløse debatter mellem historikere i moderne tid – gentry-diskussionen. På denne baggrund er det en forunderlig oplevelse at følge professor Aylmers beskedne – næsten selvudslettende – og værdige fremlæggelse af sine betydelige resultater. Det aftvinger respekt – men stiller også store krav til læserens indsigt – at professor Aylmer konsekvent nægter at indlade sig i nogen form for polemik med fagfæller, hvis resultater afviger fra hans egne.

Knud J. V. Jespersen

P. J. Marshall: Problems of Empire: Britain and India 1757–1813. George Allen and Unwin Ltd., London, 1968, Historical Problems: Studies and Documents, 3, ed. G. R. Elton. xii + 239 s. 35s.

Ud fra den pædagogisk rigtige opfattelse, at »documents thrown naked before the untrained mind turn from pearls to paste« (p. vii) er serien »Historical Problems: Studies and Documents« blevet forsynet med en omfattende historisk introduktion. Det forelig-

gende bind omhandler de problemer, som den britiske ekspansion i Indien rejste for den britiske offentlighed. Den territoriale ekspansion rejste vidtrækkende problemer af politisk, økonomisk og etisk art; og den truede samtidig med at forstyrre den omhyggeligt justerede balance imellem krone, kabinet og parlament.

Peter Marshall, der er lecturer ved London University og som er kendt for sin Warren Hastings-forskning, har med megen kyndighed udvalgt 45 dokumenter og dokumentuddrag, der på udmærket vis belyser denne problematik. I perioden fra Plassey 1757 og frem til the East India Company's oktrojfornyelse i 1813 blev principperne for forholdet imellem England og Indien lagt fast; og i sin introduktion (s. 15-104) gør udgiveren rede for de mange facetter i dette komplicerede forløb.

I første række sigter »Problems of Empire« mod at bruges til undervisning. Der er derfor grund til at understrege, at den fyldige introduktion giver andet og mere end en indføring i den umiddelbare baggrund for de publicerede aktstykker. Udfra sin egen forskning har Peter Marshall været i stand til at supplere tidligere forskning af blandt andre Lucy S. Sutherland, C. H. Philips og Vincent T. Harlow. Introduktionen repræsenterer i sig selv selvstændig forskning af betydning for enhver der vil beskæftige sig med forholdet imellem England og Indien i det centrale første halve århundrede efter Plassey.

Ole Feldbæk

Khan Mohammad Mohsin: A Bengal District in Transition: Murshidabad 1765-1793.
Asiatic Society of Bangladesh. Publication No. 27, Dacca, 1973. viii + 306 s.
Rs. 40,00.

Bogen er oprindeligt en disputats fra London University fra 1966, og den er overvejende baseret på arkivmateriale fra India Office Library. Som titlen angiver, har forfatteren – der i dag er professor i historie ved universitetet i Dacca – valgt at analysere udviklingen inden for et enkelt distrikt i Bengalen i de centrale år, hvor grundlaget for the East India Company's herredømme over provinserne blev skabt. Han har valgt Murshidabad distriktet 200 km nord for Calcutta i den nuværende delstat West Bengal, på grænsen til Bangladesh. Byen Murshidabad var ved midten af det 18. århundrede regeringssæde for nawab'en af Bengalen; den var med sine henvend en million indbyggere større end London, og distriktet fremtræder i materialet som produktivt og velstående.

På dette lokale plan analyserer og nuancerer forfatteren de i forvejen kendte udviklingslinier: det engelske kompagnis gradvist voksende politiske og administrative engagement i de bengalske provinser, og de dybtgående økonomiske og sociale følger af kompagniets og dets embedsmænds dispositioner. Det er her lykkedes ham at fremdrage et ret betydeligt materiale til belysning af det økonomiske livs gradvise opløsning og af distriktets hastige pauperisering – en udvikling, der for Murshidabad yderligere blev akcentueret ved drastiske britiske nedskæringer i nawab'ens budget og administration og ved overflytning af det gamle regeringssædes institutioner til det nye magtcentrum i Calcutta. En regionalundersøgelses repræsentativitet vil selvsagt altid kunne diskuteres. I det foreliggende tilfælde er der imidlertid ingen tvivl om, at professor Mohsin i væsentlig grad har øget vor viden om den omdannelse af det bengalske samfund, der blev en følge af den britiske overtagelse af magten fra mogulstyret og provinsens traditionelle elite.

Ole Feldbæk